

RAPPORT

Bijlagen: onderzoek duurzaamheidsbeleid gemeente Lisse

In opdracht van Rekenkamercommissie Hillegom Lisse

Roel Lauwerier, Jesse Maes en Thijs Boertien

1 juli 2020

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Beschrijving opzet beleid	3
1.1. Ambities, beleidsdoelen en indicatoren	3
1.1.1. Energieneutraal in 2040: ambities, beleidsdoelen en indicatoren	3
1.1.2. Maatschappelijk Vastgoed: ambities, beleidsdoelen en indicatoren	4
1.1.3. Mobiliteit: ambities, beleidsdoelen en indicatoren	5
1.1.4. Circulaire economie: ambities, doelen en beleidsindicatoren	5
1.2. Benoemde maatregelen en instrumenten	6
1.2.1. Lisse Energieneutraal 2040: beschrijving maatregelen en instrumenten	6
1.2.2. Maatschappelijk vastgoed: beschrijving maatregelen en instrumenten	7
1.2.3. Duurzame mobiliteit: beschrijving maatregelen en instrumenten	9
1.2.4. Circulaire economie: beschrijving maatregelen en instrumenten	10
2. Beschrijving uitvoering beleid	12
2.1. Uitgevoerde maatregelen en instrumenten	12
2.1.1. Energieneutraal: beschrijving uitvoering	12
2.1.2. Maatschappelijk vastgoed: beschrijving uitvoering	13
2.1.3. 3.1.5 Duurzame mobiliteit: beschrijving uitvoering	14
2.1.4. 3.1.7 Circulaire economie: beschrijving uitvoering	17
2.2. Capaciteit en budget	18
2.2.1. Opzet capaciteit	18
2.2.2. Opzet budget	19
2.2.3. Uitvoering capaciteit	19
2.2.4. Uitvoering budget	20
3. Geraadpleegde documenten	21
4. Geïnterviewde personen	24

1. Beschrijving opzet beleid

1.1. Ambities, beleidsdoelen en indicatoren

1.1.1. *Energieneutraal in 2040: ambities, beleidsdoelen en indicatoren*

In het Richtinggevend Plan is de ambitie opgenomen om Lisse in 2040 energieneutraal te maken. Daaronder verstaat de gemeente 'dat er evenwicht is tussen de duurzame opwek en het verbruik'.¹ Om een energie neutrale gemeente te worden heeft Lisse onderscheid gemaakt tussen verschillende onderwerpen en typen aanpak, die hieronder worden toegelicht:

Gebouwde omgeving:

De verduurzaming van de gebouwde omgeving wordt door de gemeente Lisse op twee schaalniveaus opgepakt: lokaal en regionaal. Onderwerpen die lokaal worden uitgevoerd zijn de verduurzaming van bestaande woningen en bedrijven en aardgasvrij maken van woonwijken. De komst van een gasloze infrastructuur en de warmtetransitie worden regionaal opgepakt. Op basis van de (concept) RES die is opgesteld in de regio werkt Lisse een Lokale Energiestrategie en Warmtetransitievisie uit die dienen als concreter kader.

Verduurzaming bestaande woningen – lokale aanpak Lisse

Voortvloeiend uit de hierboven geschetste verdeling wordt de verduurzaming van bestaande woningen door de gemeente Lisse als lokaal opgepakt. Dat wil de gemeente Lisse doen door middel van woningverbeteringen op gebied van isolatie (dak, spouw, vloer, dubbel glas), gebruikte materialen, warmtevoorzieningen, zonnepanelen en dergelijke. Daarbij maakt de gemeente onderscheid tussen drie soorten woning: koopwoningen (particulier bezit), vrijesector huurwoningen (veelal in particulier bezit) en sociale huurwoningen (in bezit woningbouwcorporaties).

Buurtgerichte aanpak

De gemeente Lisse wil bij de verduurzamingsopgave van de woningvoorraad een buurtgerichte aanpak hanteren. Dat wil Lisse doen door samen met bewoners, woningcorporatie en in de buurt gevestigde bedrijven en instellingen te kijken hoe de buurt kan worden verduurzaamd. Om te komen tot een prioritering hanteert Lisse het principe: kansrijke buurten eerst. Deze prioritering wordt gedaan aan de hand van een nulmeting. De doelstelling die hierbij is geformuleerd is dat in 2025 10% van de bestaande bebouwing in particulier eigendom op label A. Dat wil Lisse bereiken door in de periode 2018-2025 alle buurten/wijken van Lisse met minimaal twee themacampagnes faciliteren.

Bedrijvenaankpak

Voor de verduurzaming van bedrijven wil de gemeente Lisse in nauw overleg met bedrijven tot een aanpak komen. De gemeente Lisse heeft daarbij de volgende doelstellingen geformuleerd:

- 2018-2021 moet minimaal 50% van de bedrijven periodiek de zelfmonitor Energie uitvoeren;
- 2018-2019 moet duurzaam bedrijfsleven onderdeel uitmaken van de Economische Agenda Duinen Bollenstreek.
- 2018-2025: Duurzaamheidsaanpak 10 bedrijven per jaar als beoogd koploper: benut kennis regionaal en/of in HLT verband en geef aandacht aan resultaten
- 2018-2019: Duurzaamheidsaanpak MKB-bedrijven in overleg met Alverha en het ondernemersfonds.

¹ Richtinggevend Plan Lisse Duurzaam 2040, p.24.

Verdwijnen aansluitplicht gas

De gemeente Lisse onderzoekt de mogelijkheden om te komen tot het verdwijnen van een verplichte gasaansluiting.

Onderzoek naar warmtemogelijkheden

De gemeente Lisse wil onderzoek uitvoeren naar alternatieve vormen van warmtevoorziening.

De gemeente Lisse heeft in 2017 samen met 16 overige partners² in de regio het Holland Rijnland Energieakkoord gesloten. In het Holland Rijnland Energieakkoord hebben partijen afgesproken om de regio in 2050 energieneutraal te maken. De vastgelegde ambitie in het Holland Rijnland Energieakkoord is:

Onze regionale ambitie is om in 2050 een energie neutrale regio te zijn en daarmee bij te dragen aan de nationale en internationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie. De definitie van energieneutraal die wij hierbij hanteren is: het energieverbruik binnen de regio wordt volledig gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen, waarvan minstens 80% uit onze eigen regio komt. De resterende 20% wordt ingevuld door onder andere restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio. Daarnaast zetten we in op 30% energiebesparing (10 PJ) ten opzichte van ons huidige energiegebruik. Daarmee stoot de regio in 2050 nauwelijks meer CO2 uit voor de energievoorziening. In 2050 gebruiken we geen aardgas meer in de gebouwde omgeving. Wij onderschrijven hiermee de landelijke en provinciale ambities gericht op energiebesparing en opwekking van hernieuwbare energie.

In het Holland Rijnland Energieakkoord heeft Lisse - net als alle andere ondertekenaars - naast de ambities voor 2050, ook doelstellingen voor 2025 onderschreven.

- 2,5 PJ minder energieverbruik ten opzichte van 2014
- 2,5 PJ duurzaam opgewekt door zonnepanelen op daken (0,7 PJ), zonnenvelden (1 PJ) en wind (0,8 PJ)
- Stimuleren andere vormen van duurzaam opgewekte energie, zoals biomassa en geothermie
- Stevig inzetten op de warmtetransitie

1.1.2. Maatschappelijk Vastgoed: ambities, beleidsdoelen en indicatoren

De ambitie om het maatschappelijk vastgoed te verduurzamen is in het Richtinggevend Plan als volgt geformuleerd: in 2025 is alle maatschappelijk vastgoed energiezuinig (Label A+) en tenminste 3 objecten (waaronder in ieder geval het gemeentehuis) energieneutraal (NoM: Nul op de Meter). Dat wil de gemeente Lisse doen op basis van haar gemeentelijke taak: gebouwenbeheer en het meerjarenonderhoudsplan. De gemeente Lisse schetst dat de tijdspanne voor de verwezenlijking van deze ambitie acht jaar is.

De verduurzaming van het gemeentehuis wordt door de gemeente Lisse opgedeeld in een aantal acties:

- Isolatie verbeteren
- Installaties vernieuwen (in samenhang met meerjarenonderhoudsplannen)
- Zuinige(r) apparaten gebruiken
- Opwekkingscapaciteit vergroten

² De volgende gemeenten hebben het Holland Rijnland Energieakkoord ondertekend: Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout (in 2019 opgegaan in Noordwijk), Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude. Ook de provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland en de Omgevingsdienst West-Holland zijn ondertekenaars van het akkoord.

- Gebruikersgedrag t.b.v. besparen beïnvloeden
- Communiceren over genomen maatregelen ter inspiratie

Het energieverbruik van de gebouwen 't Poelhuys, De Greef en Floralis worden door de gemeente Lisse middels een energiescan in 2018 in beeld gebracht om ook deze gebouwen in 2025 energieneutraal te kunnen maken. Daarnaast wil de gemeente Lisse de verduurzaming van het overig maatschappelijk vastgoed in de tijd verdelen. Tot slot wordt aangegeven dat de lokale samenleving bij elke renovatie moet worden betrokken, omdat dit een manier is om inwoners en bedrijven te inspireren en te motiveren om ook zelf aan de slag te gaan.

1.1.3. Mobiliteit: ambities, beleidsdoelen en indicatoren

Ten aanzien van mobiliteit is in het Richtinggevend Plan de ambitie van de gemeente Lisse geformuleerd om in 2030 de gerelateerde CO₂-emissies 25% lager te laten zijn dan in 1990. Hiermee wordt er dus direct een lange termijn indicator geformuleerd. Om de ambitie te verwezenlijken staat in het Richtinggevend Plan opgenomen dat er in 2017 een mobiliteitsplan wordt ontwikkeld met daarin een strategische visie voor de termijn tot 2030. Dit mobiliteitsplan zal specifiek de stappen behandelen die moeten worden genomen om te komen tot een emissiereductie van 25%. Met een jaarlijkse afname van 2 tot 3% moet dan de ambitie van 25% emissie lager gehaald in 2030. Het Richtinggevend Plan benoemt 5 grove lijnen om hier te komen:

1. Voertuigen op fossiele brandstoffen vervangen voor elektrische voertuigen (eigen wagenpark)
2. Stimuleren en faciliteren van elektrisch vervoer bij derden (Green Deal, laadpalen infrastructuur)
3. Deelauto gebruik stimuleren en faciliteren
4. Verkeersinfrastructuur inrichten op langzaam verkeer, auto te gast
5. Langzaam verkeer (lopen en fietsen) bevorderen
6. Gebruik van Openbaar Vervoer faciliteren en bevorderen

In het Richtinggevend Plan staat tevens opgenomen dat Lisse ook in regionaal verband aan de uitwerking van de ambitie op mobiliteit wil werken. In 2018 beoogt Lisse aan te sluiten bij de samenwerking met Holland Rijnland. Ook zal de dialoog met de Keukenhof moeten worden gestart omdat deze als belangrijke speler voor het bereiken van de ambitie wordt gezien.

1.1.4. Circulaire economie: ambities, doelen en beleidsindicatoren

Lisse wil in 2040 een circulaire economie hebben. Daarom richt de gemeentelijke organisatie zich op de invoering van Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Daarnaast concentreert zij zich op de Ambitietabel Duurzame Stedenbouw. Via contracten, subsidies en evenementen moet dan stapsgewijs de circulaire economie worden ingevoerd. Lisse werkt mee aan de lokale vertaling van het Rijksbrede Programma Circulaire Economie en de daaruit voortvloeiende transitieagenda's. Ook ondertekent Lisse in 2017 het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen waarvan circulariteit een onderdeel is. Hierop volgend moet in 2018 een actieplan worden opgesteld en in uitvoering worden genomen om de inkoop van de gemeente steeds duurzamer te maken

In het Richtinggevend Plan zijn vijf circulaire thema's opgenomen:

1. Eigen gemeentelijke activiteiten richten op circulair gedrag en inkoop c.q. aanbesteding volgens circulaire richtlijnen.
2. Circulaire bollen- en plantenteelt ontwikkelen i.s.m. sector.

3. Circulaire bouw i.s.m. sector
4. Hergebruik reststoffen en afvalstromen naar hoogwaardige benutting.
5. Consumentenvoorlichting over impact eigen consumptiegedrag: "buy the change".

1.2. Benoemde maatregelen en instrumenten

In deze paragraaf staan we per ambitie stil bij welke maatregelen en of instrumenten er zijn geformuleerd.

1.2.1. Lisse Energieneutraal 2040: beschrijving maatregelen en instrumenten

Korte termijn

De maatregelen die de gemeente Lisse op korte termijn wil nemen om de ambitie om Lisse in 2040 energieneutraal te maken staan geformuleerd in het Maatregelenpakket 2017-2018. Daarnaast staan in het Richtinggevend Plan ook een aantal maatregelen benoemd die gericht zijn op de korte termijn.

Gebouwde omgeving:

In het Richtinggevend Plan is een onderscheid gemaakt tussen onderwerpen die op lokaal niveau worden opgepakt en onderwerpen die op regionaal niveau worden opgepakt. In het Maatregelenpakket 2017-2018 staan voor de korte termijn twee maatregelen benoemd die uitsluitend gelden voor de regionale component van de duurzaamheidsaanpak. De eerste is om een medewerker voor 5 uur per week ter beschikking te stellen aan regionale samenwerking en de uitvoering van het Holland Rijnland Energieakkoord. De tweede maatregel is gericht op de lokale vertaling van de uitkomsten van het Holland Rijnland Energieakkoord. Deze stelt dat de uitkomsten worden opgenomen in de toekomstige beleids- en uitvoeringsplannen van de betreffende domeinen en geld voor de uitvoering wordt gereserveerd.

In het Richtinggevend Plan zijn voor de korte termijn ook een aantal maatregelen benoemd voor de periode 2018/2019. In 2019 moet de regeling duurzaamheidsleningen uitgebreid worden met €300.000,- en worden omgevormd tot een revolverend fonds. Tevens wil de gemeente Lisse op de korte termijn een campagne starten rondom het uitbreiden van de regeling met een uitleg waarom Lisse dat doet. Tot slot moet deze regeling worden geëvalueerd.

Verduurzaming bestaande woningen – lokale aanpak Lisse

Hiervoor zijn prestatieafspraken gemaakt met woningcorporatie Stek.

Buurtgerichte aanpak

Op de korte termijn wil Lisse inventariseren wat de meest kansrijke buurten voor een aanpak zijn met onder andere Liander, Stek en bewoners, leren van projecten in de regio en een pilotproject opstarten. Ook wil de gemeente Lisse voor de buurtaanpak de financiering inventariseren;

Gasaansluiting

Ook wil de gemeente Lisse in 2018 vaststellen dat bij nieuwbouw van woningen en bedrijven geen aardgasaansluiting mag worden toegepast.

Zonneweide

De gemeente Lisse heeft voor de locatie Loosterweg-zuid, de voormalige vuilstortlocatie, een plan ontwikkeld om hier een zonneweide te ontwikkelen.

Middellange en lange termijn

In het Richtinggevend Plan is voor de middellange termijn opgenomen dat de gemeente Lisse met woningcorporatie Stek afspraken maakt over de verduurzaming van de sociale woningvoorraad. De gemeente Lisse hanteert een buurtgerichte aanpak waarbij het samen met inwoners, Stek en de netbeheerder Liander inventariseert welke wijken in welke volgorde aardgasvrij kunnen worden gemaakt. Ook is in het Richtinggevend Plan opgenomen dat er een aanpak wordt ontwikkeld voor de verduurzaming van bedrijventerreinen.

Voor de middellange termijn wil Lisse de kansen voor warmte mogelijkheden in kaart laten brengen. Dit vormt de opmaat voor een lokale warmtevisie. Deze warmtevisie wil de gemeente Lisse bij voorkeur in regio verband ontwikkelen.

1.2.2. Maatschappelijk vastgoed: beschrijving maatregelen en instrumenten

De verduurzaming van maatschappelijk vormt één van de ambities uit Richtinggevend Plan. Het belang dat de gemeente Lisse aan deze opgave toedicht, komt voort uit de overtuiging dat een gemeentelijke overheid een maatschappelijke voorbeeldfunctie bekleedt en het eigen vastgoed daarom niet als laatste kan verduurzamen. Het gemeentehuis krijgt daarbij de voornaamste prioriteit.

Korte termijn

In het Maatregelenpakket 2017-2018 is de ambitie ten aanzien van maatschappelijk vastgoed vertaald in maatregelen op vijf onderdelen:

1. Inkopen duurzame energie
2. Verduurzaming van het gemeentehuis
3. Verduurzaming scholen
4. Verduurzaming sportlocaties
5. Verduurzaming overig maatschappelijk vastgoed

Inkopen duurzame energie

De gemeente Lisse in de periode 2017-2018 zoveel als mogelijk zelf energie opwekken. Een onderdeel van de maatregelen is het bepalen hoeveel energie er moet worden opgewekt. Deze inventarisatie maakt onderdeel uit van de verduurzamingsmaatregelen van het gemeentehuis en het overige maatschappelijk vastgoed. Daarnaast wilde de gemeente Lisse laten onderzoeken waar en hoe de resterende benodigde energie in de streek kan worden opgewekt.

Verduurzaming gemeentehuis

De verduurzaming van het gemeentehuis heeft voor de gemeente Lisse prioriteit. Bij de uitwerking van de korte termijn maatregelen wilde de gemeente daarom voortborduren op de maatregelen uit 2016. Destijds is gestart met het plaatsen van zonnepanelen en met de inventarisatie van energiebesparingsmaatregelen. In het Maatregelenpakket 2017-2018 is opgenomen dat onderzocht moet worden of het analyseonderzoek uit 2016 voldoende informatie geeft verduurzamingsmaatregelen te treffen.

Daarnaast wilde de gemeente Lisse voor de korte termijn een uitvraag schrijven voor een energiescan met monitoring en energielabel en uiteindelijk een advies voor een (meerjaren)onderhoudsplan. Tot slot moest op de korte termijn

vervolg worden gegeven aan de maatregelen uit het (meerjaren)onderhoudsplan, waarvoor de kosten in de begroting facilitaire zaken werden opgenomen.

In het Richtinggevend Plan stond opgenomen dat acties die voortkomen uit het bestaande meerjarenonderhoudsplan in 2018 moeten integreren in het Nul-op-de-meter renovatieplan. Ook moest een nieuw meerjarenonderhoudsplan inclusief een ontwikkelscenario worden vastgesteld om te komen tot een nul-op-de-meter gemeentehuis in 2018. Bij de nieuwe visitatie door Omgevingsdienst Midden-Holland, in 2018, wilde de gemeente Lisse afspreken welke maatregelen doorgevoerd moeten worden om te voldoen aan de Wet milieubeheer. Daarbij is aangegeven dat het einddoel nul-op-de meter is.

Verduurzaming gemeentelijk maatschappelijk vastgoed

De gemeente Lisse is, naast eigenaar van het gemeentehuis, ook eigenaar van diverse andere vastgoedobjecten. In 2016 is afgesproken dat een aantal van deze objecten wordt voorzien van zonnepanelen. Bij de uitwerking van korte termijn maatregelen is op deze maatregelen voortgebouwd. Het beheer van (een deel van) het gemeentelijk vastgoed valt onder de Stichting Bescal.

In het Richtinggevend Plan staan, ten aanzien van de verduurzaming van overig maatschappelijk vastgoed, daarom de volgende maatregelen opgeschreven:

- A. Uitvraag schrijven voor een energiescan met monitoring en energielabel en uiteindelijk een advies voor een (meerjaren)onderhoudsplan;
- B. Door stichting Bescal vervolg laten geven aan de maatregelen voortvloeiend uit het (meerjaren)onderhoudsplan;
- C. Stichting Bescal (laten) informeren over de financieringsmogelijkheden en uitvoering van de maatregelen;
- D. Inzichtelijk maken welke gebouwen in eigendom zijn van de gemeente en wat de staat is van deze panden (staat van het onderhoud, mogelijke verkopen, mogelijk veranderende functie, huidige energieverbruik)

Verduurzaming schoolgebouwen

De verduurzaming van schoolgebouwen is een onderdeel van het Maatregelenpakket. Op de korte termijn wilde de gemeente Lisse een informatiebijeenkomst organiseren voor scholen en schoolbesturen om hen te informeren over de verduurzamingsmogelijkheden. De gemeente Lisse heeft daarbij aangegeven invulling te geven aan de resultaten van de energiescans uit de periode 2016-2017. In het Richtinggevend Plan zijn geen specifieke maatregelen opgenomen ten aanzien van de verduurzaming van schoolgebouwen.

In 2019 heeft Lisse een intentieverklaring ondertekend. In de Intentieverklaring spreken schoolbesturen, gemeenten, ODWH en SDR de intentie uit zich gezamenlijk in te spannen om in 2019 op 100 extra scholen binnen de regio zonnepanelen, energiebesparingsmaatregelen en educatiepakketten te realiseren. Uit de raadsbrief die naar aanleiding van de ondertekening is verstuurd, blijkt dat de gemeente zich verplicht tot het doen van de volgende inspanningen:

- Het motiveren en mobiliseren van schoolbesturen
- Het verlenen van medewerking voor het plaatsen van zonnepanelen voor zover in overeenstemming met de bestaande plaatselijke wet- en regelgeving (bouwvergunning)
- Het verlenen van toestemming voor het plaatsen van zonnepanelen op schooldaken waar de gemeente economisch eigenaar van is.

De stichting Schooldakrevolutie biedt een gratis scan aan waardoor scholen inzicht krijgen in de mogelijkheden hun gebouwen te verduurzamen. De school is verantwoordelijk voor de financiering van de uiteindelijke

oplossingsrichtingen. Door deel te nemen aan deze pilot, vervult de gemeente Lisse haar voorbeeldfunctie als gemeentelijke overheid.

Verduurzamen sportaccommodaties

In het Maatregelenpakket 2017-2018 zijn specifieke maatregelen benoemd voor de verduurzaming van sportaccommodaties. Op de korte termijn wilde de gemeente Lisse een aantal maatregelen treffen. De gemeente Lisse wilde duurzaamheidseisen betrekken bij de nieuwbouw van FC Lisse en sporthal Ter Specke. Daarnaast wilde de gemeente Lisse in overleg treden met Sportfondsen Lisse en voor alle sportverenigingen bijeenkomsten organiseren om hen te informeren over de financieringsmogelijkheden, te treffen maatregelen en de uitvoering van de maatregelen.

Middellange en lange termijn

In het Richtinggevend Plan staat, ten aanzien van de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed, opgenomen dat er energiescans moeten worden gemaakt van alle gemeentelijke gebouwen, en Energielabel A+ maatregelen in huidige MJOP-onderhoud moeten worden geïntegreerd. De gemeente Lisse wil ook ontwikkelscenario's inclusief benodigde investeringen laten vaststellen.

In de periode 2018-2025 wil Lisse afstemming plaats laten vinden met maatschappelijke partners om hun vastgoed te verduurzamen. Doel van deze aanpak is dat in 2025 alle maatschappelijke partners plannen hebben om hun vastgoed te verduurzamen tot niveau A+ en dat de helft van de partners hun plannen al in uitvoering hebben.

1.2.3. Duurzame mobiliteit: beschrijving maatregelen en instrumenten

Het Richtinggevend Plan haalde zes thema's/grove lijnen aan die moeten bijdrage aan de te verwezenlijken ambities op mobiliteit.

1. Voertuigen op fossiele brandstoffen vervangen voor elektrische voertuigen (eigen wagenpark)
2. Stimuleren en faciliteren van elektrisch vervoer bij derden (Green Deal, laadpalen infrastructuur)
3. Deelauto gebruik stimuleren en faciliteren
4. Verkeersinfrastructuur inrichten op langzaam verkeer, auto te gast
5. Langzaam verkeer (lopen en fietsen) bevorderen
6. Gebruik van Openbaar Vervoer faciliteren en bevorderen

In deze paragraaf staan we stil of er onder de ambitie op mobiliteit op een gestructureerde manier maatregelen zijn benoemd, of herleidbaar is gemaakt op wat voor manier de maatregelen bijdragen aan de doelstellingen en indicatoren en of er afwegingen voor alternatieven zijn gemaakt.

Korte termijn

In het Maatregelenpakket 2017-2018 zijn maatregelen benoemd die voor de korte termijn zouden moeten bijdragen aan het realiseren van de ambitie op duurzame mobiliteit. Het gaat daarbij voor 2017-2018 om de volgende maatregelen:

- A. Vervoersplan gemeentelijke organisatie opstellen.
- B. De ingezette koers op het thema deelauto's doorzetten.
- C. De ingezette koers op het thema laadinfrastructuur doorzetten.

A. Vervoersplan gemeentelijke organisatie opstellen

Vanuit het Maatregelenpakket 2017-2018 is de gemeente Lisse voornemens om in de nieuw te ontwikkelen organisatievisie duurzaamheid expliciet mee te nemen. Voortvloeiende hieruit moet een vervoersplan worden geformuleerd met als doelgroep de medewerkers van de organisatie. Het gaat hier dus met name om het creëren van draagvlak, bewustwording en gedragsverandering als voorbeeld in de eigen organisatie. Er is in het Maatregelenpakket 2017-2018 niet duidelijk gemaakt of dit vervoersplan raakvlakken zou moeten hebben met het op te stellen mobiliteitsplan.

B. Ingezette koers op thema deelauto's doorzetten

In 2016 en 2017 zijn deelauto's eerder al onderwerp van beleid geweest³. Voor 2017 en 2018 wil de gemeente Lisse een informatieavond (laten) organiseren voor de inwoners van Lisse om kennis te nemen van deelauto's en de mogelijkheden die deze manier van vervoer biedt. Daarnaast wil de gemeente een elektrische deelauto plaatsen en bijdragen in de kosten ervan.

C. Ingezette koers op thema laadinfrastructuur doorzetten

In 2017 en 2018 wil de gemeente Lisse onderzoek (laten) doen naar de behoefte aan (meer) laadpalen voor zowel auto's als fietsen. Daarnaast wil men in gesprek met ondernemersvereniging ALVERHA over de vraag naar en (mede)financiering van laadpalen voor zowel auto's als fietsen in het winkelgebied. Op het moment dat er daadwerkelijke vraag naar (meer) laadpalen voor auto's en/of fietsen is wil de gemeente overgaan tot uitvoering. Tenslotte wil de gemeente een dubbele laadpaal plaatsen voor het gemeentehuis voor de door de gemeente aangeschafte elektrische auto.

Middellange en lange termijn

Voor de middellange termijn is in het Richtinggevend Plan de aanpak 2018-2025 opgenomen. Daarbij zijn 3 thema's geformuleerd:

- 2018-2025: Specifieke routes voor langzaam verkeer vastgesteld voor de verbindingstrajecten.
- 2018-2025: Eigen vervoer volledig duurzaam.
- 2018-2025: Ontwikkeling Maatschappelijk Verantwoord Inkopen betreffende mobiliteit gerelateerde CO2 uitstoot.

Voor de gehele looptijd van het plan (2018-2040) geldt dat de gemeente een impactanalyse met een dynamisch karakter voor de ambities van Lisse voor 2040 wil ontwikkelen en onderhouden.

1.2.4. Circulaire economie: beschrijving maatregelen en instrumenten

Lisse heeft voor zichzelf in het Richtinggevend Plan vijf circulaire thema's bepaald:

- Eigen gemeentelijke activiteiten richten op circulair gedrag en inkoop c.q. aanbesteding volgens circulaire richtlijnen.
- Circulaire bollen- en plantenteelt ontwikkelen i.s.m. sector.
- Circulaire bouw i.s.m. sector
- Hergebruik reststoffen en afvalstromen naar hoogwaardige benutting.
- Consumentenvoorlichting over impact eigen consumptiegedrag: "buy the change".

³ Maatregelenpakket Duurzaamheid gemeente Lisse, 2016-2017

In deze paragraaf staan we stil of er onder de ambitie op mobiliteit op een gestructureerde manier maatregelen zijn benoemd, of herleidbaar is gemaakt op wat voor manier de maatregelen bijdragen aan de doelstellingen en indicatoren en of er afwegingen voor alternatieven zijn gemaakt.

Korte termijn

In het Maatregelenpakket 2017-2018 is één maatregel benoemd die voor de korte termijn zou moeten bijdragen aan het realiseren van de ambitie op circulaire economie. Het gaat daarbij voor 2017-2018 om de volgende maatregel: Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) op laten stellen en de project- procescoördinatie rondom dit project uit laten voeren door externe partij.

In het Richtinggevend Plan is één andere korte termijnmaatregel geformuleerd voor 2018-2019:
Uitwerking Upcycle aanpak in samenwerking met de Meerlanden

A. Actieplan MVI opstellen en project- en procescoördinatie uit laten voeren

De gemeente heeft uitgesproken deel te willen nemen aan het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) en wil dit tekenen op het eerstvolgende tekenmoment van dit manifest in november 2017. In het nieuwe Manifest bepalen gemeenten zelf hun doelstellingen, o.b.v. hun eigen ambities, vastgelegd in het verplicht (binnen 6 maanden na ondertekening van het Manifest) op te stellen actieplan.

B. Uitwerking Upcycle aanpak in samenwerking met de Meerlanden

In het Richtinggevend Plan is als actie opgenomen om een Upcycle aanpak in samenwerking met de Meerlanden uit te werken.

Middellange en lange termijn

Voor de middellange termijn is in het Richtinggevend Plan de aanpak 2018-2025 opgenomen. Daarbij zijn 3 lijnen geformuleerd:

- C. 2018-2025: Circulaire Bouw: steeds verder aanscherpen eisen bij gebiedsontwikkeling.
- D. 2018-2025: Samenwerking met bollensector bij ontwikkeling naar duurzamere teelt.
- E. 2018-2025: circulair hergebruik reststoffen: gemeentelijke pilots ontwikkelen.

Voor de gehele loopduur van het plan (2018-2040) geldt dat de gemeente een impactanalyse met een dynamisch karakter voor de ambities van Lisse voor 2040 wil ontwikkelen en onderhouden.

2. Beschrijving uitvoering beleid

2.1. Uitgevoerde maatregelen en instrumenten

2.1.1. *Energieneutraal: beschrijving uitvoering*

De gemeente Lisse heeft de afgelopen jaren de volgende maatregelen uitgevoerd op het gebied van energieneutraliteit:

Gebouwde omgeving

De verduurzaming van de gebouwde omgeving wordt door de gemeente Lisse op twee schaalniveaus opgepakt: lokaal en regionaal. De gemeente Lisse heeft de maatregel genomen om een medewerker voor 5 uur per week te detacheren ten behoeve van de uitvoering van het Holland Rijnland Energieakkoord. In regionaal verband wordt ook gewerkt aan de uitvoering van de maatregelen die vanuit het Rijk zijn genomen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving.

Verduurzaming bestaande woningen – lokale aanpak Lisse

Sinds 2016 biedt de gemeente Lisse haar inwoners namelijk de mogelijkheid om een duurzaamheidslening af te sluiten. Dit stelt inwoners in de gelegenheid om hun woning tegen aantrekkelijke voorwaarden te verduurzamen. Het ter beschikking gestelde bedrag kunnen inwoners besteden aan verduurzamingsmaatregelen. In het totaal zijn er in de periode 2016-2018 elf duurzaamheidsleningen verstrekt. Lisse heeft in 2019 nogmaals €300.000 ter beschikking gesteld voor deze vorm van financiering. Op dit moment is al het ter beschikking gestelde geld omgezet in duurzaamheidsleningen en kunnen geen aanvragen meer worden ingediend. Begin 2019 is deze maatregel door een externe partij geëvalueerd.

In 2017 zijn prestatieafspraken gemaakt met woningcorporatie Stek. De afspraken omvatten onder meer investeringen in de verduurzaming van een deel van de sociale woningvoorraad en deelname van Stek aan het Duurzaamheidsplatform. Daarnaast is afgesproken dat de gemeente onderzoekt of de gemeentelijke leges kunnen worden afgeschaft voor nul-op-de-meter-woningen.

Buurtgerichte aanpak

In 2018 is het eerste stratenproject in Lisse van start gegaan. Bij deze eerste ronde was de gemeente initiatiefnemer. De stratenprojecten zijn uitgevoerd in samenwerking met Stichting Klimaatgesprekken, Bollenstreek Duurzaam (Lisse Duurzaam) en het Duurzaam Bouwloket.

Bedrijvenaankpak

In 2018 is vanuit het Holland Rijnland Energieakkoord onder andere een bijeenkomst voor grote dakenbezitters (bedrijven) georganiseerd en een inventarisatie gemaakt van het duurzaamheidsbeleid van de woningbouwcorporaties binnen de regio. Daarnaast heeft de gemeente in 2018 een provinciale subsidie verworven waarmee voor het bedrijventerrein Meer en Duin een Haalbaarheidsstudie zonne-energie uitgevoerd is.

Verdwijnen aansluitplicht gas

Sinds 1 juli 2018 is de Gaswet gewijzigd en is het niet meer mogelijk om een bouwvergunning aan te vragen voor een nieuwbouwproject met een gasaansluiting.

Onderzoek naar warmtemogelijkheden

De gemeente Lisse is momenteel bezig met het opstellen van een transitievisie warmte.

Zonneweide

De gemeente Lisse heeft een haalbaarheidsonderzoek uit laten voeren naar de mogelijke aanleg van een zonneweide op een oude vuilstortplaats, omdat de gemeente op deze plek 7000 zonnepanelen wilde plaatsen. De resultaten daarvan gaven aanleiding voor de gemeente Lisse om een principeverzoek in te dienen bij de provincie Zuid-Holland. Door een principeverzoek in te dienen heeft de provincie zich moeten uitspreken hierover. De provincie gaf een negatief advies, omdat een zonneweide vanuit ruimtelijk aspect niet past bij het type omgeving. Hierop besloot Lisse de aanvraag in te trekken en de mogelijkheden via andere manieren te verkennen. Deze actie is afgestemd met buurgemeenten die vergelijkbare acties hebben ondernomen, om daarmee meer druk op de provincie uit te oefenen om tot beleidswijzigingen te komen.

Uit de eigen evaluatie die in 2019 is gedaan, blijkt verder dat Lisse heeft onder meer deelgenomen aan Nationale Duurzame Huizenroute, Stratenproject, ondertekening van het convenant aardgasvrij in samenwerking met Holland Rijnland en er is een aantal workshops gerelateerd aan de wet Versnelling Energietransitie. Daarnaast is de gemeente Lisse samen met woningcorporatie Stek een pilot duurzame warmte gestart.

Vanuit de projectorganisatie Holland Rijnland zijn onder meer stappen gezet om het regionaal energieverbruik in 2025 met 0,75PJ te laten afnemen, met name door de mogelijkheden te inventariseren en het gebruik van zonnepanelen te stimuleren. Ook de mogelijkheden voor grootschalige opwek worden in regionaal verband verkend.

2.1.2. Maatschappelijk vastgoed: beschrijving uitvoering

Het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed valt binnen de directe invloedssfeer van de gemeente, aangezien het een gemeentelijke taak betreft. In het Richtinggevend Plan is daarom opgenomen dat de ambitie in een periode van acht jaar moet zijn behaald.

Inkopen groene energie

Werkorganisatie HLTSamen koopt namens de gemeente Lisse, in groter regionaal, verband 100 procent windenergie in. Er is op dit moment een contract met Greenchoice voor de levering van deze 100 procent windenergie. De volgende stap in 2020 in de aanbesteding van energie wordt inkoop van 100 procent Nederlandse windenergie. Er wordt gekeken naar de inkoop van blauwe diesel. Per 2020 wordt overgegaan tot aanbesteding van 100 procent Nederlandse windenergie. Bij de inkoop van duurzame energie wordt aansluiting gezocht bij het Energieakkoord Holland Rijnland.⁴ Hierdoor is echter nog geen uitvoering gegeven aan de maatregel om te inventariseren om zoveel mogelijk energie op eigen gemeentelijk vastgoed op te wekken.

Verduurzaming gemeentehuis

⁴ Ambtelijke evaluatie duurzaamheidsbeleid, p. 5.

De gemeente Lisse heeft in 2017 zonnepanelen laten leggen op het dak van het gemeentehuis en is een onderzoek gestart naar de mogelijke energiebesparing. Daarnaast is er een informatiepaneel bij de ingang van het gemeentehuis geplaatst waarop kan worden gezien hoeveel energie hierdoor is opgewekt.

Verduurzaming ander gemeentelijk vastgoed

Uit de gesprekken met de ambtelijke organisatie werd duidelijk dat de energiescans in de afrondende fase zijn. In de evaluatie staat opgenomen dat bij het geplande grootonderhoud aan gemeentelijk eigendom wordt gekeken naar het meest duurzame onderhoud. Hierbij kijkt de gemeente naar de meest duurzame (energiezuinige) oplossing. Zo is in 2019 de buitenverlichting van de Zemelmolen vervangen voor LED-verlichting.

Een maatregel die in 2019 is genomen is de werkwijze duurzame gebiedsontwikkeling. Deze nieuwe werkwijze moet ervoor zorgen dat duurzame ontwikkeling structureel wordt betrokken bij nieuwe ruimtelijke projecten, zowel woningen als maatschappelijk vastgoed. De werkwijze DGO is ook van toepassing op nieuw te ontwikkelen bedrijfspanden en op de doorontwikkeling van de openbare ruimte en heeft raakvlakken met de circulaire economie.

Verduurzaming schoolgebouwen

De gemeente Lisse heeft in 2019 een intentieverklaring ondertekend, met de ondertekening hiervan neemt Lisse deel aan de pilot Schooldakrevolutie Holland Rijnland. Samen met de stichting Schooldakrevolutie wil de gemeente Lisse met gemeenten in de regio, Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) en schoolbesturen een aanpak ontwikkelen die een voorbeeld voor de rest van Nederland moet zijn.

In de evaluatie van het duurzaamheidsbeleid is aangegeven dat voor zeven panden van het basisonderwijs in Lisse zijn in 2017 door de Omgevingsdienst energiescans zijn uitgevoerd. Ook is aangegeven dat deze panden, voor zover mogelijk, een jaar lang zijn gemonitord op energie en gasgebruik. De gemeente Lisse geeft aan dat de resultaten van de energiescans en de monitoring in 2018 met de scholen besproken.

Verduurzaming sportaccommodaties

De gemeente Lisse heeft een informatiebijeenkomst georganiseerd voor bestuurders van sportverenigingen. Daarnaast heeft de gemeente Lisse de sportverenigingen er per e-mail op geattendeerd dat de Rijksoverheid in 2019 de Subsidieregeling stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties in het leven heeft geroepen. Deze regeling biedt sportverenigingen de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor het meenemen van duurzaamheid bij de nieuwbouw of het onderhoud van sportaccommodaties. De mogelijkheid om van deze regeling gebruik te maken is ook opgenomen in het sportbeleidsplan. Daarin wordt stilgestaan bij het belang van de verduurzaming van sportaccommodaties.

2.1.3. 3.1.5 Duurzame mobiliteit: beschrijving uitvoering

Korte termijn

Op korte termijn waren in het Maatregelenpakket 2017-2018 drie concrete maatregelen geformuleerd. Hieronder wordt beschreven in hoeverre deze zijn uitgevoerd.

A. Vervoersplan gemeentelijke organisatie opstellen

Na het raadplegen van de beschikbaar gestelde documenten kan worden geconstateerd dat geen specifiek vervoersplan voor de gemeentelijke organisatie opgesteld. In de Programmabegroting 2018 en Meerjarenraming 2019-

2021⁵ staat dat het meest actuele vervoersbeleid uit 2002 dateert en dat een deel hiervan in 2018 nog actueel is. In januari 2018 wordt vervolgens het concept mobiliteitsplan Lisse *'Lisse gaat vooruit'* door de raad ter inzage gelegd. Dit mobiliteitsplan gaat over 'alle vervoerswijzen inclusief lopen'⁶ maar gaat niet in op een vervoersplan voor de gemeentelijke organisatie. Het is niet helder inzichtelijk gemaakt hoe dit mobiliteitsplan moet bijdragen aan het creëren van draagvlak en gedragsverandering onder de medewerkers van de HLT-organisatie. Na de verkiezingen bleek dat dit plan toch niet goed genoeg was voor de context waarin de gemeente zich bevond. Inmiddels is een start gemaakt met een nieuw plan.

B. De ingezette koers op het thema deelauto's doorzetten.

Uit de gespreksronde en onderliggende documentatie is niet op te maken dat er een informatieavond specifiek op het onderwerp deelauto's heeft plaatsgevonden. Wel is er door Lisse Duurzaam een bredere informatieavond geweest over 'Lisse in het veranderende klimaat'. Vanuit de interviews blijkt daarnaast dat er in de praktijk wel degelijk een deelauto ter beschikking is gesteld aan de gemeente. Dit was een particulier die zijn auto inzette als deelauto, en de gemeente gaf hier bekendheid aan en stelde een parkeerplaats ter beschikking. Dit initiatief is georganiseerd via Mywheels. Dit bedrijf is echter gestopt met het aanbieden van particuliere auto's als deelauto vanwege de hoge verzekeringskosten. Zij bieden op sommige locaties wel eigen deelauto's aan. Holland Rijnland heeft daarnaast recentelijk een campagne opgezet waarbij het gebruik van deelauto's wordt bevorderd en ook worden de ontwikkelingen die voortvloeien uit experimenten in andere gemeenten door Lisse met belangstelling gevolgd. Bestuurlijk ziet men op dit moment echter geen verdere actieve rol voor de gemeente Lisse om tot uitbreiding van het aanbod van deelauto's binnen Lisse te komen⁷.

C. De ingezette koers op het thema laadinfrastructuur doorzetten

De gemeente Lisse neemt al langer een groeiende vraag van inwoners naar de mogelijkheid van het plaatsen van laadpalen in de openbare ruimte waar. Naar aanleiding daarvan zijn de beleidsregels voor de openbare elektrische oplaadinfrastructuur in Lisse geactualiseerd in 2018⁸. Met deze beleidsactualisatie heeft de gemeente Lisse expliciet gemaakt wat voor rol ze willen spelen op dit thema, namelijk een 'faciliterende gemeente via een vergunningenmodel'. Het primaire uitgangspunt van dit model is dat elke partij die aan de door een gemeente opgestelde beleidsregels voldoet, toestemming krijgt om in de openbare ruimte laadpalen te plaatsen, beheren en exploiteren. Toestemming verlenen gaat middels privaatrechtelijke overeenkomst. De gemeente heeft vervolgens met het bedrijf Allego een overeenkomst gesloten. Allego heeft de eerste openbare laadpaal op aanvraag van een inwoner geplaatst in juni 2019⁹. Uit de interviews blijkt dat er naar aanleiding van de beleidsactualisatie op dit moment wordt gewerkt aan de implementatie van een plankkaart. Daarmee kunnen er op basis van big data geprognosticeerde verkeersbesluiten genomen worden zodat bij een aanvraag van een inwoner direct laadpalen kunnen worden geplaatst¹⁰.

Middellange en lange termijn

Voor de middellange termijn 2018-2025 was in het Richtinggevend Plan een meer hoog over aanpak geformuleerd op de volgende 3 lijnen:

- A. Specifieke routes voor langzaam verkeer vastgesteld voor de verbindingstrajecten.
- B. Eigen vervoer volledig duurzaam.

⁵ Programmabegroting 2018 en Meerjarenraming 2019-2021

⁶ Concept mobiliteitsplan Lisse, door de raad ter inzage gelegd op 25-01-2018

⁷ Mailwisseling: aanvullende reactie op vragen uit de M&F / R&I 12 februari 2020, d.d. 29 februari 2020

⁸ Beleid: Openbare oplaadinfrastructuur elektrische voertuigen Lisse, december 2018

⁹ Ambtelijke evaluatie Richtinggevend Plan, 12 december 2019

¹⁰ Interview ambtelijk, 12 februari 2020

C. Ontwikkeling MVI betreffende mobiliteit gerelateerde CO2-uitstoot.

Ondanks dat er onder deze 3 lijnen geen concrete maatregelen(pakketten) zijn ontwikkeld hebben we in de uitvoering een aantal ontwikkelingen kunnen vaststellen die bijdragen aan twee van de drie lijnen (C en D).

C. Specifieke routes voor langzaam verkeer vastgesteld voor de verbindingstrajecten

In januari 2018 is het concept mobiliteitsplan Lisse vastgesteld door de raad. Dit plan omvat een strategische visie voor de termijn tot 2030. In het mobiliteitsplan¹¹ worden meerdere routes/wegen aangewezen die geschikt zouden zijn voor langzaam verkeer (o.a. de as Stationsweg – Kanaalstraat, p.20). Ook is in dit plan expliciet een passage opgenomen over het belang van het langzame verkeer als zijnde de meest eenvoudige vorm van duurzame mobiliteit. Na de verkiezingen bleek dat dit plan toch niet goed genoeg was voor de context waarin de gemeente zich bevond. Inmiddels is een start gemaakt met een nieuw plan

D. Eigen vervoer volledig duurzaam

Uit de interviewronde en de evaluatie wordt benadrukt dat de gemeente probeert het goede voorbeeld te geven op dit thema. Concreet betekent dit dat de afdeling Facilitaire Zaken van HLTsamen vanaf 2018 bezig is om de bestaande pool van benzine- en dieselauto's te vervangen door elektrische auto's. Uit de eigen evaluatie staat bovendien dat men voornemens is op termijn alle personenauto's en bestelbusjes van de gemeente die op benzine en of diesel rijden te vervangen door elektrische auto's.

E. Ontwikkeling MVI betreffende mobiliteit gerelateerde CO2-uitstoot.

Voor wat betreft maatregel E onder mobiliteit kan op basis van documenten en gesprekken niet worden herleid in hoeverre hier uitvoering aan is gegeven. Ontwikkelingen op MVI worden in een bredere context in paragraaf 3.1.4 bij Circulair nader beschreven en geanalyseerd.

Andere maatregelen en instrumenten die voor de middellange termijn zijn genomen maar niet direct onder de aanpak 2018-2025 vielen maar wel zijn geconstateerd zijn:

- D. Strategisch convenant Keukenhof
- E. Regionale samenwerking met Holland Rijnland

F. Strategisch convenant Keukenhof

Per 1 januari 2019 is er een strategisch partnerschap tussen de gemeente en Keukenhof aangegaan tot 1 januari 2029. Met deze samenwerking wordt beoogd synergievoordelen te behalen op de grote toekomstige thema's waaronder de duurzaamheidsopgave. Als uitgangspunt is opgenomen dat beide partijen onderzoeken met behulp van expertise welke mogelijkheden er zijn om de samenwerking te laten bijdragen aan de opgaven op het gebied van duurzaamheid waar Lisse mee te maken heeft. Tijdens het bestuurlijke interview is meegegeven dat deze samenwerking langzaam op gang komt. Dit zit met name op het vertonen van bepaald voorbeeldgedrag waar door de gemeente van kan worden geleerd. We constateren hiermee dus wel dat de voorgenomen dialoog met de Keukenhof vanuit het Richtinggevend Plan is opgestart

G. Regionale samenwerking met Holland Rijnland en mobiliteit onderdeel van RES

De korte termijn maatregelen uit het Maatregelenpakket 2017-2018 zijn hoofdzakelijk lokaal van aard. In het Richtinggevend Plan staat echter expliciet opgenomen dat duurzame mobiliteit een regionaal thema is dat in

¹¹ Concept mobiliteitsplan Lisse, vastgesteld door de gemeenteraad ter inzage gelegd d.d. 25-01-2018

samenwerking met Holland Rijnland uitwerking dient te krijgen. Anno 2020 is er met Holland Rijnland intensieve samenwerking op het gebied van mobiliteit. Ook is in de Regionale Agenda 2019-2030 van Holland Rijnland een Regionale Strategie Mobiliteit¹² opgenomen, krijgt mobiliteit een plek in de RES en werkt de gemeente op regionaal niveau aan verduurzaming van het doelgroepenvervoer¹³.

2.1.4. 3.1.7 Circulaire economie: beschrijving uitvoering

Korte termijn

A. Actieplan MVI opstellen en project- en procescoördinatie uit laten voeren

De gemeente Lisse heeft uitgesproken deel te willen nemen aan het Manifest MVI en tekent dit manifest samen met de gemeenten Hillegom en Teylingen in 2017. Hiermee wordt voor Lisse een breder vervolg gegeven aan het op 27 oktober 2016 door D66 ingediende en aangenomen amendement, waarin gevraagd wordt een zelfscan inkoopbeleid uit te voeren en hierop concrete doelen te baseren¹⁴. De concrete doelstellingen in het MVI behelzen dat in 2020 50% en in 2025 95% van de gemeentelijke activiteiten maatschappelijk verantwoord wordt ingekocht.

Uit de eigen evaluatie blijkt dat er de afgelopen jaren verschillende maatregelen zijn genomen om de ambities uit het manifest MVI structureel in te kunnen passen in de inkoopprocessen van de werkorganisatie HLTSamen, o.a.:

- De werkprocessen van Stichting Rijk zijn herzien, gericht op borging van MVI als standaard onderdeel van het inkoopproces;
- Door Stichting Rijk is een MVI-coördinator aangesteld, om zorg te dragen voor implementatie van MVI in de inkoopprocessen, zodat dit standaard onderdeel wordt van het werkproces;
- Social Return On Investment is een van de beleidsdoelstellingen binnen dit manifest. Apart voor dit onderwerp is er een coördinator Social Return on Investment gestart bij Stichting Rijk;
- In 2019 is Lisse gestart met het invoeren van inkoopdossiers in de MVI-Zelfevaluatietool; dit gebeurt met de beschikbare data van 2018 om te kijken waar HLT staat en welke vorderingen reeds gemaakt zijn gemaakt. Zodoende kan de jaarlijkse voortgang op MVI gemeten worden en indien nodig gericht worden bijgestuurd.
- Bij de inkoopjaarkalender 2019 is een eerste inschatting gemaakt van MVI-aspecten die daarbij betrokken kunnen worden.
- In Duin- en Bollenstreek verband is een startdocument MVI opgesteld.

In navolging van voornoemde opsomming wordt er op dit moment gewerkt aan een actieplan MVI voor de werkorganisatie. Het doel van dit actieplan is om de effectiviteit en draagwijdte van MVI in de organisatie en de gemeenten te vergroten.

B. Uitwerking Upcycle aanpak in samenwerking met de Meerlanden

In het Richtinggevend Plan is als actie opgenomen om een Upcycle aanpak in samenwerking met de Meerlanden uit te werken. Ten tijde van dit onderzoek is nog onvoldoende helder hoe deze actie er voor staat. In de eigen evaluatie staat opgenomen dat deze actie nog wordt uitgewerkt. Hierbij wordt gerefereerd naar een landelijke subsidiepot à €80 miljoen voor circulaire projecten. Het is niet herleidbaar in welke mate hier een beroep op gedaan is of zal worden.

Middellange en lange termijn

¹² Holland Rijnland Regionale agenda 2019-2023

¹³ Ambtelijke evaluatie Richtinggevend Plan, 12 december 2019

¹⁴ Printversie Besluitenlijst gemeenteraadsvergadering gemeente Lisse, d.d. 27 oktober 2016

Voor de middellange termijn 2018-2025 was in het Richtinggevend Plan een meer hoog over aanpak geformuleerd op de volgende 3 lijnen:

C. Circulaire Bouw: steeds verder aanscherpen eisen bij gebiedsontwikkeling

In samenwerking met Teylingen en Hillegom is een methode Duurzame Gebiedsontwikkeling ontwikkeld. Begin 2019 is de ontwikkeling van de methode succesvol aanbesteed. De methode is samen met meerdere betrokken afdelingen opgesteld en komt terug in de LIOR. Circulaire economie & materialen maakt een apart onderdeel uit van de methode en stelt strengere eisen op het gebied van circulair bouwen.

D. Samenwerking met bollensector bij ontwikkeling naar duurzamere teelt

Op basis van de bestudeerde documenten en de gevoerde gesprekken constateren wij dat de samenwerking m.b.t. de ontwikkeling naar duurzamere teelt nog op gang moet komen. Wel is Lisse in HLTSamen-verband in gesprek met Coöperatie Bollenstreekhout over de verdere ontwikkeling van een circulaire kringloop van gemeentelijk hout. Het leveren van bomen aan die kringloop, het hergebruik van hout uit die kringloop, en het al dan niet lid worden van de coöperatie zijn onderdelen van het gesprek¹⁵.

E. Circulair hergebruik reststoffen: gemeentelijke pilots ontwikkelen.

Gemeentelijke pilots op het gebied van circulair hergebruik reststoffen zijn nog niet in gang gezet maar worden anno 2020 nog uitgewerkt. Hierbij wordt in de eigen evaluatie gerefereerd naar een landelijke subsidiepot à €80 miljoen voor circulaire projecten. Het is niet herleidbaar in welke mate hier een beroep op is gedaan of zal worden.

2.2. Capaciteit en budget

In deze paragraaf staan we stil bij de capaciteit en het budget die met het duurzaamheidsbeleid zijn gemoeid.

2.2.1. Opzet capaciteit

Het thema duurzaamheid was voor de ambtelijke fusie nog niet concreet belegd in capaciteit: Lisse had 0,5 fte, Teylingen 1 fte en Hillegom 0,25 fte. Sinds de ambtelijke fusie is er op het gebied van duurzaamheid bewust opgeschaald op capaciteit.¹⁶ Zo wordt er voor Lisse - om tot uitvoering van het Richtinggevend Plan te komen - 1 fte vaste kern voor 2018 geraamd die moet zorgen voor 'continuïteit en borging' van het duurzaamheidsbeleid. Verder wordt er een 0,55 fte flexibele schil 2018-2019 geraamd die project specifiek bij de uitvoering van werkzaamheden kan worden ingezet.¹⁷

In het Richtinggevend Plan is de capaciteit voor de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid belegd en uitgesplitst naar een aantal deelonderwerpen (Figuur X). Het gaat daarbij om de uitvoering van de maatregelen voor de korte termijn 2018-2019.

¹⁵ Ambtelijke evaluatie Richtinggevend Plan, 12 december 2019

¹⁶ Interview ambtelijk, d.d. 12 februari

¹⁷ Richtinggevend Plan Lisse Duurzaam 2040

	Lisse
Programmaregie HLTsamen Ontwikkelingen	0,25
Beleid Bestuurlijke borging Aanjager intern	0,5
Campagneregie Projectassistentie	0,3
Communicatie	0,2
Holland Rijnland Omgevingsdienst Energie	0,3
	1,55
Vaste kern 2018 en verder	1
Flexibele schil 2018-2019	0,55

Figuur 1 overzicht capaciteitsverdeling

2.2.2. Opzet budget

In 2016 heeft de raad voor de jaren 2016, 2017 en 2018 geld beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Richtinggevend Plan. De uitvoering van bijvoorbeeld maatregelen die bijdragen aan de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed, moeten worden gedekt uit het budget voor gebouwenbeheer.

Voor het Maatregelenpakket 2017-2018 is € 50.000,- opgenomen in de kadernota als budget voor duurzaamheidskapitaallasten¹⁸. Met uitzondering van deelname aan het Energieakkoord in Holland Rijnland verband verwacht de gemeente dat de kosten van de te treffen maatregelen binnen dit budget bekostigd worden.

De kosten van deelname aan het Energieakkoord zijn in oktober 2017 separaat aan de raad voorgelegd. Hierin wordt voor 2017 een financiële bijdrage van € 11.763 en voor 2018 een bijdrage van € 23.200 toegekend. Deze kosten worden gefinancierd uit de duurzaamheidskapitaallasten van het resterende budget Maatregelenpakket 2016-2017.¹⁹

Met het raadsbesluit over het Richtinggevend Plan wordt is voor de middellange termijn besloten voor de duur van vier jaar (2019-2022) ten laste van de algemene reserve middelen beschikbaar te stellen tot een jaarlijks bedrag van € 40.000. Voor de lange termijn heeft de gemeente Lisse nog geen financiële maatregelen genomen.

In het Richtinggevend Plan is expliciet opgenomen dat voor investeringen altijd een raadsvoorstel wordt ingediend.

2.2.3. Uitvoering capaciteit

Anno 2020 is er ten opzichte van de aanvang van het duurzaamheidsbeleid van Lisse een breder duurzaamheidsteam werkzaam binnen de werkorganisatie. Dit duurzaamheidsteam valt onder het team Beleid en Advies binnen het domein Ruimtelijke Ontwikkeling en bestaat op dit moment uit 6 personen die samen goed zijn voor 3,5 à 4 fte. Deze

¹⁸ Terugblik Duurzaamheid Maatregelenpakket 2016-2017 & nieuw Duurzaamheid Maatregelenpakket 2017-2018, d.d. 19 september 2017

¹⁹ Vaststelling Duurzaamheid Maatregelenpakket 2017-2018, d.d. 26 oktober 2017

ambtenaren zijn voor alle drie de HLT-gemeenten werkzaam en richten zich daarbij niet op gemeenten maar op beleidsinhoudelijk thema. Ze vervullen op de thema's mobiliteit en energie ook een schakelrol met Holland Rijnland.

De afdeling duurzaamheid brengt momenteel een organisatorische focus aan van de werkzaamheden van het team duurzaamheid. Dit besluit is in samenspraak met de wethouder duurzaamheid en het duurzaamheidsteam. Concreet betekent dit dat het duurzaamheidsteam zich primair op Energie & Warmte (Energie neutraal 2040) concentreert en de andere drie duurzaamheidsambities in de normale lijn van de organisatie moeten landen. Daarmee wordt duurzaamheid integraal onderdeel van het takenpakket van alle beleidsambtenaren en dient capaciteit structureel geborgd te worden in de werkorganisatie.

2.2.4. Uitvoering budget

Om de korte termijnmaatregelen uit Richtinggevend Plan uit te kunnen voeren, wordt het werkbudget in 2018 aangevuld met het resterende duurzaamheidbudget van uit 2017. Dit bedrag van € 85.000 wordt toegevoegd aan het budget dat voor de uitvoering van het Maatregelenpakket 2017-2018 al door de raad is goedgekeurd. Het werkbudget voor 2018 wordt op deze manier € 135.000.²⁰

In het Richtinggevend Plan zelf wordt tevens inzichtelijk gemaakt welk werkbudget er nodig is voor 2019. Het gaat hier met name om procesbudget en geld voor ambtelijke ondersteuning, ter illustratie:²¹

Financieel Overzicht 2018 - 2019							
Overzicht van acties		2018				Totaal 2018	Totaal 2019
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4		
Energie	Verduurzaming gebouwde omgeving						
	Bestaande woningen; buurt voor buurt aanpak						
		Proces budget				€ 30.000	€ 30.000

Bij de onderbouwing van het raadsbesluit over het Richtinggevend Plan staat opgenomen dat 'voor de uitvoering van de duurzaamheidsambities een (extra) bedrag van € 40.000 nodig is'.

In het Richtinggevend Plan 2040 staat opgenomen dat de ambities van de gemeente Lisse verwacht beperkte middelen voor de uitvoering te hebben en daarom zo veel mogelijk in synergie moeten worden gewerkt met het bedrijfsleven en bewoners (paragraaf 3.3). Dit, om middelen maximaal efficiënt in te kunnen zetten ten behoeve van de duurzaamheidsopgave.

In het collegebesluit over de evaluatie van de duurzaamheidslening staat ook opgenomen dat de gemeente Lisse nogmaals €300.000,- stort in het fonds voor de duurzaamheidslening. Dit is een afspraak voortvloeiend uit het coalitieakkoord. Uit welke middelen deze storting wordt gefinancierd staat daarbij niet aangegeven.

²⁰ Raadsbesluit Richtinggevend Plan Duurzaamheid Lisse 2040 RV RB, d.d. 25 januari 2018

²¹ Deel van het Financieel Overzicht 2018-2019, uit Richtinggevend Plan gemeente Lisse 2040

3. Geraadpleegde documenten

Algemene documenten

- Coalitieakkoord 2018-2022
- Bestuursvereenkomst 2014-2018

Duurzaamheidsbeleid lokaal

- Duurzaamheid maatregelenpakket 2017-2018
- Duurzaamheid maatregelenpakket 2017-2018 voorstel en besluit
- Duurzaamheid maatregelenpakket 2017-2018 BW advies
- Duurzaamheid maatregelenpakket 2017-2018 aangenomen amendement ambities duurzaamheid 27 oktober 2016
- Duurzaamheid maatregelenpakket 2017-2018 Terugblik Maatregelenpakket 2016-2017
- Maatregelenpakket Duurzaamheid 2015-2016
- Richtinggevend Plan 2040
- Evaluatie Duurzaamheid 2019
- Plan van Aanpak Lokale Energiestrategie en transitievisie warmte

Notities, brieven en andere communicatiestukken rondom duurzaamheid naar raad en raadscommissies, college, HLTsamen

- Raadsbrief 'Stand van zaken zonneweide Loosterweg-Zuid', 7 mei 2019
- Raadsbrief convenant aardgasvrije nieuwbouw en bestaande bouw Holland Rijnland
- Collegebesluit convenant aardgasvrije nieuwbouw en bestaande bouw Holland Rijnland
- Raadsbrief schooldakrevolutie
- Collegebesluit schooldakrevolutie
- Uitnodiging Serious Game Lisse
- Presentaties Raadsbijeenkomst 2017 (4 presentaties)
- Raadsbrief evaluatie duurzaamheidslening
- Evaluatie Duurzaamheidslening
- Verordening duurzaamheidslening
- Uitnodiging sessie DGO
- Plan van Aanpak TVW & LESS
- Raadsvoorstel TVW & LESS
- B&W voorstel TVW & LESS
- raadsbrief laadpalenbeleid
- Laadpalenbeleid Lisse 2018
- Concept beleidsregels oplaadinfrastructuur elektrische voertuigen
- Collegebesluit openbare laadinfrastructuur Lisse
- Presentatie Duurzaamheid CIE Lisse januari 2019 (3 stuks)
- Raadsbrief Serious games maart 2019
- Raadsbrief inzake brief Holland Rijnland aan PS maart 2019
- Presentatie radenbijeenkomst augustus 2019
- Beantwoording schriftelijke vraag Klimaatakkoord
- Raadvraag Duurzaamheidsmaatschappij Teylingen

- Raadsrubriek 9 oktober 2018

Documenten aangaande (regionale) ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid

- Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025
- Startnotitie Regionale Energiestrategie
- Uitvoeringsprogramma Energieakkoord Holland Rijnland
- Klimaatakkoord
- Elke dag beter. Zuid-Holland. Coalitieakkoord 2019 – 2023
- Visie Ruimte en Mobiliteit PZH
- Energieagenda Zuid-Holland
- Brief Rijk inzake Leidraad
- Klimaatakkoord onderdeel gebouwde omgeving en RES
- Convenant aardgasvrije nieuwbouw en bestaande bouw Holland Rijnland

Informatiestukken aan en betrokkenheid van inwoners en ondernemers

- Verslagen Duurzaamheidsplatform 2016 (2 stukken)
- Artikel krant duurzaamheidslening
- Verslag bijeenkomst energiecoaches 30-09-19
- Mail training warmtecamera energiecoaches (2 mails)
- Artikel dag van de duurzaamheid 2019
- Visitekaartjes energiecoaches
- Verslagen bijeenkomsten energiecoaches (2x)
- Artikel laadpalen Lisses Nieuws 23-11-19
- Website facebook twitter laadpaal Lisse
- Brief informatieavond stratenaanpak Fazantstraat
- Persbericht energiescans MKB
- Notulen directieoverleg scholen 1-10-18 Lisse
- Agenda Duurzaamheidsplatform 2017 (2 stukken)
- Verslagen Duurzaamheidsplatform 2017 (4 stukken)
- Actielijst Duurzaamheidsplatform 2017 (4 stukken)
- Overzicht deelnemende clubs informatieavond 2017
- E-mail aan sportclubs over nieuwe subsidie
- Brief provincie subsidie zon op bedrijventerrein meer en duin
- Opzet Q&A warmte versie 1
- Brief supermarkten inzameling frituurvet

Beleidsnotities aangrenzende beleidsterreinen (met oog op samenhang)

- Woonvisie Lisse 2015-2020
- Sporten, bewegen en spelen 2019- 2022: Samen naar een Sportief Akkoord
- Prestatieafspraken WelzijnsKompas Hillegom-Lisse 2018
- Regionale prestatieafspraken Bollen-3, voor de periode 2018 - 2020

P&C en financiële stukken

- Programmabegrotingen, 2017-2020, 2018-2021, 2019-2022
- Kadernota 2017, 2018, 2019, 2020
- 1^e en 2^e tussentijdse rapportage 2017,2018, 2019

- Programma rekening/ jaarrekening 2017 en 2018

4. Geïnterviewde personen

Naam	Functie/afdeling
Albers, Niek	Teamleider
Barnhoorn, Babs	Maatschappelijke ontwikkeling
Eeten, Remko van	Buitenruimte
Esther, Loos	Maatschappelijke ontwikkeling
Kwast, Ivo van der	Maatschappelijke ontwikkeling
Laan, Jeanet van der	Wethouder onderdeel energie en coördinatie duurzaamheid
Langeveld, Jolanda	Wethouder onderdeel mobiliteit
Lijster, Marcel de	Teamleider
Maat, Lesley ter	Duurzaamheid
Marinussen, Boudewijn	Gemeentesecretaris
Mooij, Rob de	Duurzaamheid
Plaat, Marten van der	Inwoner
Pols, Stephan van der	Buitenruimte
Raadsleden	Raadsleden
Ridder, Jan de	Teamleider
Scheeve, Marija	Beleidsmedewerker- Omgevingsvisie
Schuring, Marcel	Domeinmanager
Schutte, Remco	Buitenruimte
Simon Eveline	Ruimte
Theunissen, Quirijn	Ruimte
Tol, John van der	Publieksservice / contactfunctionaris bedrijven
Veldhoven, Joost	Strategie en projecten
Ven, Miriam van de	Teamleider
Vos, Susan de	Facilitair
Vrijenhoek, Evert	Ondernemers
Weijden, Monique van der	Publieksservice / contactfunctionaris
Witkamp, Marco	Domeinmanager
Wolters, Paul	Buitenruimte
Woning, Dennis	Ruimte
Zwet, Kees van der	Wethouder onderdeel klimaatadaptatie, natuur & milieu, circulaire economie
Zwetsloot, Paul	Inwoner

TwynstraGudde adviseert overheid en bedrijfsleven op veel van de grote en urgente thema's van deze tijd. Denk aan veiligheid, diversiteit, digitalisering, mobiliteit, duurzaamheid, energie, financiën en gezondheid. We bieden onze opdrachtgevers unieke, werkbare oplossingen en brengen complexe projecten en programma's tot een goed einde. Iets creëren van blijvende waarde, daar gaan we voor. Daardoor hebben we een directe impact op (toekomstige) maatschappelijke en economische ontwikkelingen. En dus een grote impact op morgen.